

Súd: Najvyšší súd SR
Spisová značka: 3Cdo/131/2019
Identifikačné číslo spisu: 7715211190
Dátum vydania rozhodnutia: 28.04.2022
Meno a priezvisko: Mgr. Dušan Čimo
Funkcia: sudca
ECLI: ECLI:SK:NSSR:2022:7715211190.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v spore žalobcu D. W., trvale bytom v H. M. XXX, zastúpeného JUDr. Jánom Kizivatom, advokátom v Michalovciach, kpt. Nálepku 8, proti žalovanému Ministerstvu vnútra Slovenskej republiky, so sídlom v Bratislave, Pribinova 2, IČO 00 151 866, o 62.104,44 €, vedenom na Okresnom súde Michalovce pod sp. zn. 7C/288/2015, o dovolaní žalovaného proti rozsudku Krajského súdu v Košiciach zo 16. novembra 2017 sp. zn. 9Co/441/2016, takto

rozhodol:

Rozsudok Krajského súdu v Košiciach zo 16. novembra 2017 sp. zn. 9Co/441/2016 a rozsudok Okresného súdu Michalovce z 23. marca 2016 č. k. 7C/288/2015-293 z r u š u j e a v e c v r a c i a Okresnému súde Michalovce na ďalšie konanie.

Odôvodnenie

1. Žalobca sa žalobou z 12. apríla 2011, došlou Okresnému súde Michalovce (ďalej tiež len „súd prvej inštancie“) 15. deň rovnakého mesiaca i roka domáhal na žalovanom zaplata 2.104,44 € ako náhrady škody a 60.000,- eur, ako náhrady nemajetkovej ujmy, spôsobených mu v súvislosti s trestným stíhaním pre trestné činy zneužívania právomoci verejného činiteľa a prijímania úplatku a inej nenáležitej výhody, ktoré bolo ale 2. júna 2009 zastavené z dôvodu, že skutok, pre ktorý bolo vedené trestné stíhanie, sa nestal a žalované jeho návrh na predbežné prerokovanie nároku 23. decembra 2009 zamietlo s poukazom na zákonnosť zásahu do práv žalobcu (v súlade s Trestným poriadkom).

2. Súd prvej inštancie rozsudkom z 23. marca 2016 č. k. 7C/288/2015-293 žalobe v celom rozsahu vyhovel a rozhodnutie o trovách konania vyhradil samostatnému rozhodnutiu majúcemu sa vydať po právoplatnosti rozhodnutia vo veci samej. V rozsudku žalovaného označil spôsobom „Slovenská republika, zastúpená Ministerstvom vnútra SR, so sídlom v Bratislave, Pribinova 2“; čomu inak predchádzala I. námietka nesprávneho označenia žalovaného spojená s námietkou nedostatku pasívnej legitímácie označeného žalovaného v odvolaní tejto strany sporu (skôr účastníka konania) proti prvému (taktiež žalobe vyhovujúcemu) rozsudku súdu prvej inštancie (z 30. januára 2013 č. k. 7C/66/2011 - 129), II. neakceptovanie takejto námietky Krajským súdom v Košiciach (ďalej tiež len „odvolací súd“ a spolu so súdom prvej inštancie tiež len „nižšie súdy“) v rámci jeho potvrdzujúceho rozsudku z 12. decembra 2013 sp. zn. 5Co/212/2013, III. zrušenie oboch práve spomínaných rozsudkov nižších súdov

uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej tiež len „najvyšší súd“ alebo „dovolací súd“) z 24. marca 2015 sp. zn. 7Cdo/500/2014 a IV. „upresnenie“ označenia žalovaného spôsobom napokon prevzatým aj do záhlavia v poradí druhého rozsudku súdu prvej inštancie podaním žalobcu z 18. novembra 2015, osobne podaným na súde prvej inštancie nasledujúci deň (č. l. 232 a 233 spisu). Špecificky k námietkam žalovaného, na ktorých toto zotrvalo aj v konaní nasledujúcom po zrušení rozsudkov nižších súdov dovolacím súdom, uviedol, že v prejednávanej veci bol i s poukazom na nález Ústavného súdu Českej republiky zo 6. apríla 2004 sp. zn. IV. ÚS 22/03 namieste postup spočívajúci v odstraňovaní vád žaloby a neprichádzalo tu do úvahy zastavenie konania pre nedostatok spôsobilosti označeného žalovaného byť účastníkom konania, ak ešte pred možnou výzvou súdu žalobcovi nedostatok žaloby odstránil a nešlo tu o označenie nového účastníka.

3. Odvolací súd rozsudkom zo 16. novembra 2017 sp. zn. 9Co/441/2016 (v ktorého záhlaví bola za žalovanú označená „Slovenská republika, za ktorú koná Ministerstvo vnútra SR, ...“) potvrdil rozsudok súdu prvej inštancie podľa § 387 ods. 1 aj 2 Civilného sporového poriadku (zákona č. 160/2015 Z. z. v znení zákona č. 87/2017 Z. z. a dnes už i viacerých neskorších zmien a doplnení, ďalej tiež len „C. s. p.“) a žalobcovi proti žalovanej priznal náhradu trov odvolacieho konania v celom rozsahu. Stotožnil sa tiež s argumentáciou, ktorou sa súd prvej inštancie vysporiadal s námietkami urobenými i súčasťou odvolania, pričom aj podľa jeho názoru (odvolacieho súdu) tu nešlo o prípad nedostatku spôsobilosti pôvodne označeného žalovaného byť účastníkom konania, ale (i so zreteľom k rozhodnutiu najvyššieho súdu vo veci sp. zn. 6Cdo/149/2011) o vadu žaloby spočívajúcu v nedostatku pôvodného riadneho označenia štátu a zaň konajúceho štátneho orgánu, ktorú žalobca odstránil z vlastnej iniciatívy ešte pred prípadnou výzvou súdu a nebola tu potreba rozhodovania o zmene žalovanej (samostatným rozhodnutím), pretože tu nešlo o iný subjekt (lebo Ministerstvo vnútra SR - ďalej tiež len „ministerstvo vnútra“ nekonalo vo vlastnom mene, ale v mene štátu). Za správne potom odvolací súd považoval tiež ďalšie závery súdu prvej inštancie (o nepotrebnosti skúmania námietky miestnej nepríslušnosti, o preukázaní vecného základu žalobou uplatnených nárokov a napokon i o primeranosti priznanej náhrady nemajetkovej ujmy).

4. Aj proti tomuto rozsudku odvolacieho súdu podalo žalované dovolanie, vyvodzujúc jeho prípustnosť z ustanovení § 420 písm. b/ a f/ C. s. p. a výslovne poukazujúc aj na nesprávnosť označenia toho, komu boli rozsudkom súdu prvej inštancie uložené žalobou vyžadované povinnosti, v záhlaviach rozsudkov oboch nižších súdov. S poukazom na viaceré rozhodnutia najvyššieho súdu i ustanovenia právnych predpisov treba podľa nej považovať za nenáležitý ako postup nižších súdov, spočívajúci v zapojení do konania v prejednávanej veci štátu (hoci na to neexistoval žiaden procesným právom aprobovaný podklad, štát i ministerstvo vnútra majú status právnických osôb a teda rôznych subjektov, ktorých postavenie pred súdom a vecnú legitímáciu nemožno zamieňať a žalovaným tu preto ostalo ministerstvo vnútra, ktoré by inak v prípade opretia nároku na náhradu nemajetkovej ujmy o úpravu z § 11 a nasl. O. z., t. j. Občianskeho zákonníka č. 40/1964 Zb. v znení neskorších zmien a doplnení nositeľom vecnej - tzv. pasívnej legitímácie byť mohlo), tak i jeho odôvodnenie vrátane vysporiadania sa s námietkami žalovaného (kde o. i. vôbec nemôže obstať argumentácia založená na rozhodnutí Ústavného súdu Českej republiky z roku 2004, vychádzajúcom z odlišnej právnej úpravy ani tvrdenie o súlade postupu nižších súdov s rozhodnutím najvyššieho súdu vo veci sp. zn. 6Cdo/149/2011, dopadajúcim na prípady neoznačenia štátneho orgánu majúceho konať za štát - tu preto, že o taký prípad v tejto veci nešlo). K zaťaženiu konania pred nižšími súdmi dovolaním tvrdenými tzv. zmätočnosťmi vadami tak podľa žalovaného prišlo ako uložením žalobou vyžadovaných povinností subjektu, ktorý sa nestal stranou sporu a ktorému chýbala pasívna legitímácia, tak aj neposkytnutím nižšími súdmi objektívne uspokojivých odpovedí na celý rad otázok (o. i. na otázku oprávnenia ministerstva vnútra reprezentovať štát v situácii, v ktorej by do úvahy prichádzali aj iné štátne orgány). Žalované preto navrhlo zrušenie dovolaním napadnutého rozsudku odvolacieho súdu i jemu predchádzajúceho rozsudku súdu prvej inštancie s vrátením veci na ďalšie konanie súdu prvej inštancie.

5. Žalobca navrhol dovolanie ako nedôvodné zamietnuť, trvajúc na tom, že od začatia konania svoj nárok uplatňoval voči Slovenskej republike a ministerstvo vnútra malo len postavenie orgánu konajúceho za štát (na čo poukázal písomným podaním z 18. novembra 2015). Dôvodom upresnenia označenia

žalovaného bolo odstránenie vady žaloby a nie snaha o zmenu v osobe na žalovanej strane sporu. Procesnou subjektivitou disponujú obe tu diskutované osoby (takže dôvod prípustnosti dovolania podľa § 420 písm. b/ C. s. p. byť daný nemôže), v prípade plurality orgánov majúcich konať za štát je rozhodujúce, na ktorom z nich bola podaná žiadosť o predbežné prerokovanie nároku (tu takým orgánom bolo ministerstvo vnútra) a námietka údajnej nepreskúmateľnosti rozhodnutí nižších súdov taktiež nie je dôvodná, nakoľko povinnosť argumentácie sa týka len odpovedí na relevantné argumenty (ktoré podľa žalobcu nižšie súdy poskytl).

6. Najvyšší súd ako súd dovolací (§ 35 C. s. p.) po zistení, že dovolanie podala v stanovenej lehote (§ 427 ods. 1 C. s. p.) strana, v ktorej neprospech boli (nech aj v tomto konkrétnom prípade viac-menej z formálneho hľadiska) vydané rozsudky oboch nižších súdov (§ 424 C. s. p.) a to za splnenia podmienky jej reprezentácie v dovolacom konaní zákonom určenou osobou (§ 429 ods. 2 písm. b/ C. s. p.), prejednal vec bez nariadenia pojednávania (§ 443, časť vety pred bodkočiarkou C. s. p.) a dospel k záveru, že dovolanie treba považovať za prípustné aj dôvodné (hocako toto platilo len u časti dovolania opieranej o úpravu z ustanovenia § 420 písm. f/ C. s. p.).

7. Podľa § 420 C. s. p. je dovolanie prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej alebo ktorým sa konanie končí, ak ten, kto v konaní vystupoval ako strana, nemal procesnú subjektivitu (písmeno b/) a rovnako je to, ak súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces (písmeno f/).

8. Podľa § 61 C. s. p. procesnú subjektivitu má ten, kto má spôsobilosť na práva a povinnosti; inak len ten, komu ju zákon priznáva a podľa § 62 rovnakého zákona ak strana nemá procesnú subjektivitu, súd konanie zastaví.

9. Podľa § 18 ods. 1 O. z. spôsobilosť mať práva a povinnosti majú aj právnické osoby, podľa § 21 O. z. pokiaľ je účastníkom občianskoprávných vzťahov štát, je právnickou osobou a podľa § 35 ods. 1 zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy (v znení neskorších zmien a doplnení, ďalej tiež len „organizačný zákon“) ministerstvá a ostatné ústredné orgány štátnej správy sú právnické osoby.

10. Podľa § 132 ods. 1 C. s. p. v žalobe sa okrem všeobecných náležitostí podania uvedie (o.i.) označenie strán; podľa § 133 ods. 2 C. s. p. právnická osoba sa v žalobe označuje názvom alebo obchodným menom, adresou sídla a identifikačným číslom organizácie, ak je pridelené a podľa § 135 C. s. p. ak je stranou štát, v žalobe sa označuje uvedením jeho názvu a názvu štátneho orgánu alebo právnickej osoby, ktorá za štát koná (odsek 1) a ak je stranou štátny orgán, v žalobe sa označuje uvedením názvu tohto štátneho orgánu (odsek 2).

11. Podľa § 129 ods. 1 C. s. p. ak ide o podanie vo veci samej alebo návrh na nariadenie neodkladného opatrenia alebo zabezpečovacieho opatrenia, z ktorého nie je zrejmé, čoho sa týka a čo sa ním sleduje, alebo ide o podanie neúplné alebo nezrozumiteľné, súd vyzve toho, kto podanie urobil, aby podanie doplnil alebo opravil v lehote, ktorá nemôže byť kratšia ako desať dní a podľa odseku 2 rovnakého ustanovenia v uznesení podľa odseku 1 súd uvedie, v čom je podanie neúplné alebo nezrozumiteľné a ako ho treba doplniť alebo opraviť a poučí o možnosti podanie odmietnuť.

12. Podľa čl. 11 ods. 1 Základných princípov C. s. p. úkony strán sporu sa posudzujú s prihliadnutím na ich obsah.

13. Vyššie odcitované ustanovenia O. z. a organizačného zákona pri porovnaní stavu v čase začatia konania a v čase rozhodovania nižších súdov nedoznali žiadnych zmien. Hoci toto naopak neplatilo u častí procesnej úpravy dopadajúcej na posudzovaný problém a to predovšetkým v dôsledku rekonštrukcie civilného procesu s účinnosťou od 1. júla 2016 (relatívne krátko po ostatnom rozhodnutí súdu prvej inštancie a ešte pred rozhodovaním odvolacieho súdu rozsudkom tentoraz napadnutým

dovoláním), nezanedbateľná časť ustanovení C. s. p. mala v skoršej úprave svoje obsahové aj významové ekvivalenty s len nevýznamnými odchýlkami (v tejto súvislosti porovnaj - rešpektujúci chronológiu citácií zhora - tiež § 237 ods. 1 písm. b/ a f/, § 19 a § 104 ods. 1, § 79 ods. 1, § 43 ods. 1 a § 41 ods. 2 O. s. p.). Dostatočne komplexným, korektným a analytickým výkladom takejto úpravy treba podľa dovolacieho súdu dospieť k nasledovným záverom.

14. Zmätočnosť vady podľa § 420 písm. b/ C. s. p. zakladá len uskutočnenie konania a tiež jeho zakončenie meritórnym rozhodnutím (vyjadrujúcim sa k vecnej podstate žalobou uplatneného práva) navzdory neexistencii jednej z procesných podmienok, ktorou je procesná subjektivita strany sporu. Na to, aby strane procesná subjektivita chýbala, musí ísť buď o prípad, v ktorom tzv. hmotné právo „subjektu“ povolaneému do sporu (spravidla v procesnom po-stavení žalovaného) vôbec nepriznáva hmotnoprávnu spôsobilosť mať práva a povinnosti (na ktorej existencii závisí aj procesná subjektivita) a niet tu ani zákona procesnú subjektivitu priznávajúceho, alebo o prípad, v ktorom síce takýto „subjekt“ v minulosti procesnú subjektivitu mal, ešte pred rozhodným časom (či už začatia konania alebo rozhodovania súdu) o túto ale prišiel. Ak je tu nedostatok procesnej subjektivity už od začatia konania, ide o neodstrániteľnú prekážku konania, pre ktorú konanie vôbec nemôže pokračovať a musí byť (bez ďalšieho) zastavené. Ak naopak k strate procesnej subjektivity príde až v priebehu konania, procesné právo normuje, ako v takýchto prípadoch postupovať a spravidla až z okolností konkrétneho prípadu, povahy v ňom uplatňovaného (resp. bráneného) práva a (v neposlednom rade) tiež existencie právneho nástupcu osoby so stratenou procesnou subjektivitou vyplynie, či v konaní možno a s kým pokračovať.

15. S procesnou subjektivitou, ktorá má povahu jednej z procesných podmienok, býva nie až tak zriedka (avšak nesprávne) zamieňaná vecná legitímácia (tzv. aktívna alebo pasívna podľa toho, či sa týka toho, kto v spore niečo požaduje od niekoho iného, t. j. žalobcu, alebo naopak toho, koho úlohou je naopak sa požiadavke niekoho iného, vyjadrenej v žalobe, či aj viacerým takýmto požiadavkám, brániť). Vecná legitímácia je na rozdiel od procesnej subjektivity stavom majúcim pôvod v hmotnom (nie procesnom) práve a ide tu o stav existencie, či neexistencie hmotnoprávneho vzťahu medzi osobami povolanými za strany sporu, opisovaného v žalobe, teda o to, či žalobca je nositeľom hmotnoprávneho oprávnenia (práva), na ochranu ktorého bolo nutné iniciovať súdny spor a či aj žalovaný je nositeľom hmotnoprávnej povinnosti zodpovedajúcej žalobou uplatňovanému právu.

16. Procesný rozdiel oboch práve približených inštitútov je tiež v tom, že kým u nedostatku procesnej subjektivity konanie vôbec nemôže skončiť meritórnym rozhodnutím (a ak sa tak napriek uvedenému stane, ide o stav tzv. zmätočnosti s potrebou jej nápravy v príslušnom opravnom - odvolacom alebo dovolacom - konaní), u nedostatku vecnej legitímácie meritórne rozhodnutie naopak možným je, aj keď len jediné a to zamietnutie žaloby (nerozhodno či preto, že žalobcovi chýba aktívna legitímácia, žalovanému tá pasívna alebo dokonca ide o kumuláciu neexistencie žalobou vymáhaného práva na strane žalobcu a neexistencie zodpovedajúcej povinnosti na strane žalovaného).

17. Práve z už uvedených dôvodov má ale zásadný význam to, koho žalobca ako „dominus litis“ (pán sporu) v žalobe označí za žalovaného. Ak tam označí niekoho, kto procesnú subjektivitu mal, ale ešte pred začatím konania ju stratil, alebo aj niekoho, kto túto nikdy nemal (takpovediac klasickým príkladom prvej možnosti je zažalovanie právnickej osoby už vymazanej z obchodného registra a príkladom tej druhej zažalovanie napríklad len odštepného závodu tuzemskej právnickej osoby či púhej organizačnej zložky podniku zahraničnej právnickej osoby), riskuje jediný možný procesný následok v podobe zastavenia konania a nutnosti začať nové konanie (v prípade záujmu docieľiť ochranu práva). Ak označí za žalovaného síce existujúcu osobu (s procesnou subjektivitou), avšak takú, ktorej nesvedčí povinnosť zodpovedajúca právu uvedenému v žalobe, čiže z viacerých do úvahy prichádzajúcich osôb s procesnou subjektivitou si vyberie tú nesprávnu, riskuje naopak zamietnutie žaloby pre stav absencie pasívnej legitímácie označeného žalovaného, teda opäť výsledok nútiaci ho pre prípad pretrvávajúceho záujmu na ochrane práva žalovať znovu (so všetkými ďalšími rizikami z toho plynúcimi).

18. Od toho, o ktorý z práve naznačených prípadov pôjde, závisia aj možnosti žalobcu i súdu, ako vzniknutý stav napraviť. Pri nedostatku procesnej subjektivity síce možno do konania povolať aj toho,

komu procesná subjektivita nechýba, tým sa však pri zachovaní správneho postupu nepodari eliminovať povinnosť súdu zastaviť konanie vedené proti pôvodnému žalovanému bez procesnej subjektivity. Pri nasmerovaní požiadavky zo žaloby proti osobe s procesnou subjektivitou, avšak bez vecnej (pasívnej) legitímácie, potom žalobcovi neostáva iné (v snahe predísť zamietnutiu žaloby z tohto dôvodu), než navrhnúť zmenu žalovaných (skôr výslovne upravenú v § 92 ods. 4 O. s. p. a dnes výslovne neupravenú, keď ustanovenia §§ 79 a 80 C. s. p. predpokladajú len rozšírenie okruhu strán sporu a zmeny v dôsledku právnych skutočností, ktoré nastali až v priebehu konania) alebo sa domáhať práva celkom novou žalobou. O prípad návrhu žalobcu na zmenu žalovaného inou osobou pritom podľa obsahu úkonu pôjde aj vtedy, ak pôvodný žalovaný nemá na základe návrhu žalobcu konanie opustiť celkom, ale oproti stavu založenému pôvodnou žalobou má zaujať miesto zástupcu (reprezentanta) nového žalovaného. Za stavu existencie procesnej subjektivity oboch osôb pritom nie je rozhodujúce, prečo došlo k nesprávosti a ani to, či dôvodová časť žaloby je súladnou s označením strán sporu, pretože v tomto prípade ide o nedostatky potenciálne brániace úspechu žalobcu v spore, nie však aj zakončeniu sporu meritórnym rozhodnutím (ak žiadnej zo strán nechýba procesná subjektivita a niet tu ani inej prekážky konania).

19. Práve o ostatný vyššie uvádzaný prípad šlo zjavne aj v tentoraz prejednávanej veci, v ktorej žalobca celkom nepochybne za žalované označil ministerstvo vnútra (ústredný orgán štátnej správy so statusom právnickej osoby a teda aj hmotnoprávnou spôsobilosťou mať práva a povinnosti a procesnou subjektivitou) a hoci dôvodová časť žaloby nasvedčovala záujmu uplatňovať nárok zo zodpovednosti štátu pri výkone verejnej moci, podanie „upresňujúce“ označenie žalovaného tak, že ním malo byť pôvodné žalované nahradené Slovenskou republikou (štátom a právnickou osobou sui generis, od ministerstva vnútra odchylnou) a ministerstvo vnútra malo byť vykázané do pozície orgánu konajúceho v mene štátu, bolo podľa obsahu návrhom na zmenu žalovaných podľa § 92 ods. 4 O. s. p., o ktorej bol súd povinný rozhodnúť, ale sa tak nestalo.

20. Logickým dôsledkom opomenutia či neochoty tak urobiť, nech aj majúcej pôvod v inom (s prihliadnutím k uvedenému vyššie ale nesprávnom) právom názore bolo to, na čo až dosiaľ evidentne bezúspešne upozorňovalo žalované, teda stav podržania si ním statusu strany sporu spojený s nenadobudnutím takéhoto statusu štátom. Ak za takéhoto stavu vecí napadnutým rozsudkom odvolacieho súdu došlo k potvrdeniu rozsudku súdu prvej inštancie, ktorým bola v žalobe uvádzaná povinnosť uložená niekomu inému než strane sporu a naopak tu nebolo žiadneho s procesným právom súladného rozhodnutia ukončujúceho procesnoprávny vzťah medzi žalobcom a subjektom povolaným do sporu pôvodnou žalobou (oboje za stavu označenia oboma rozsudkami za žalovanú osoby, ktorá sa ňou dodnes právne nestala), nešlo inak, než žalovanému prisvedčiť, že oba nižšie súdy svojím nesprávnym postupom na ujmu procesných práv všetkých zainteresovaných (súd prvej inštancie nerozhodnutím o návrhu na zmenu žalovaných a odvolací súd ponechaním takéhoto opomenutia bez náležitej odozvy) zaťažili konanie aj jeho výsledok dôvodne vytýkanou zmätočnosťou vadou podľa § 420 písm. f/ C. s. p.

21. Dovolaciemu súdu za takejto situácie neostávalo iné, než dovolaním napadnutý rozsudok odvolacieho súdu aj jemu predchádzajúci a ním potvrdený rozsudok súdu prvej inštancie podľa § 449 ods. 1 aj 2 C. s. p. zrušiť a podľa § 450 C. s. p. vec vrátiť na ďalšie konanie súdu prvej inštancie.

22. O trovách dovolacieho konania dovolací súd nerozhodoval, pretože o nich so zreteľom k zrušeniu rozsudkov oboch nižších súdov patrí rozhodnúť súdu prvej inštancie (§ 453 ods. 3 C. s. p.), to samozrejme za stavu viazanosti oboch nižších súdov vyššie vysloveným názorom dovolacieho súdu (§ 455 C. s. p.).

23. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.